

## **АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОХОРОНИ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ СУСПІЛЬСТВА: СУДОВА ПРАКТИКА ЩОДО ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ**

**Бесага І. В., Костовка К. М., Федик Ю. Я.**

### **ВСТУП**

Проблематика жорстокого поводження з тваринами дедалі виразніше постає в межах формування гуманістичної парадигми сучасного європейського правопорядку. У демократичних суспільствах ставлення до тварин розглядається як індикатор етичної зрілості держави та її правової системи. Гуманність у поводженні з представниками фауни визнається не лише моральною, а й юридично значущою категорією, що вимагає належного правового оформлення й ефективного інструментарію відповідальності за її порушення. За таких умов формування й удосконалення системи захисту тварин, зокрема в адміністративно-деліктній площині, набуває особливого значення.

Особливої гостроти зазначене питання набуло в умовах пандемії COVID-19 та повномасштабного збройного вторгнення РФ, які спричинили зростання кількості покинутих і бездоглядних тварин, перевантаження притулків, ускладнення доступу до виходу, ветеринарної допомоги й базового догляду. Така ситуація актуалізує необхідність перегляду нормативного регулювання утримання тварин, а також застосування заходів адміністративного впливу в разі порушення встановлених вимог. Належна правова реакція на жорстоке поводження з тваринами має не лише правозахисну, а й санітарно-епідеміологічну, соціальну та екологічну функцію: безконтрольне зростання кількості безпритульних тварин у населених пунктах зумовлює ризики поширення зоонозів, підвищення аварійності, конфліктності та загального рівня напруги у суспільстві.

Успішне вирішення окреслених проблем вимагає комплексного міждисциплінарного підходу, в якому заходи адміністративно-правового впливу посідають чільне місце. Саме тому системний аналіз стану та ефективності правового регулювання притягнення до адміністративної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами набуває вагомого наукового й практичного значення. З урахуванням широти окресленої теми, з метою результативності пропонованого дослідження, акцент буде зроблено на висвітленні підходів

правоохоронних органів та суддів до тлумачення поняття жорстокого поводження з тваринами.

Мета розвідки полягає в аналізі судової практики щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності за частинами першою та другою статті 89 Кодексу України про адміністративні правопорушення, з акцентом на з'ясування підходів судів до тлумачення та наповнення змістом конструкції «жорстоке поводження з тваринами» (об'єктивної сторони цього правопорушення). Особливу увагу приділено встановленню обставин, які, на думку суду, є достатніми для констатації наявності чи відсутності складу адміністративного правопорушення за цією нормою.

Методологія дослідження ґрунтується на результатах пошуку судових рішень у Єдиному державному реєстрі судових рішень за такими критеріями: дата постановлення: з 1 січня 2024 року по 26 червня 2025 року; форма судового рішення: постанова; форма судочинства: справи про адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини; судова інстанція: перша.

За вказаними параметрами було відібрано 169 судових постанов. У процесі аналізу не враховувалися постанови, зміст яких стосувався виключно процесуальних аспектів (зокрема, об'єднання проваджень, направлення справи за підсудністю тощо), що не впливали на вирішення питання про наявність або відсутність складу правопорушення. У тих випадках, коли в одній постанові судом зазначалося декілька підстав для закриття провадження, кожна з них розглядалася авторами як окремий факт для статистичного аналізу.

## **1. Стан теоретичного опрацювання проблематики**

Питання захисту тварин від жорстокого поводження поступово трансформується з ізольованого сегмента правничих досліджень у напрям комплексного міжгалузевого аналізу, що поєднує адміністративне, кримінальне, екологічне, цивільне та порівняльне правознавство. У науковому дискурсі останнього десятиліття ця тематика знаходить своє відображення у працях низки вітчизняних дослідників, які заклали підґрунтя для подальшого розвитку відповідної доктрини.

Одним із важливих напрямів наукової розробки проблеми є висвітлення нормативно-правового регулювання захисту тварин як на національному, так і міжнародному рівнях. Істотне значення мають

праці К. Молчанової, С. Лупаренко<sup>1</sup>, Т. Синоверської<sup>2</sup>, Д. Приймаченка<sup>3</sup>, Т. Мінки<sup>4</sup>, А. Данілової, А. Кірик<sup>5</sup> та Д. Майстро<sup>6</sup>, в яких здійснюється міждисциплінарне осмислення підходів до відповідальності за жорстоке поводження з тваринами. У роботах Т. Мінки наголошується на нормативному зумовленні принципів гуманності та моральності в поводженні з тваринами, які мають значення для тлумачення адміністративних деліктів у цій сфері. Авторка підкреслює, що відповідальність за жорстоке поводження спрямована не лише на охорону навколишнього середовища, а й на захист суспільної моралі як особливої сфери адміністративно-правового регулювання. На доктринальному рівні питання адміністративної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами комплексно аналізуються П. Лютіковим<sup>7</sup>, з акцентом на період 2016-2023 років.

Дослідження І. Берегелі присвячене особливостям адміністративно-правового режиму захисту різних категорій тварин, включаючи проблематику утримання, транспортування й евтаназії<sup>8</sup>. У свою чергу, М. Юшков здійснив спробу концептуалізації понять, пов'язаних із жорстоким поводженням у площині адміністративної відповідальності<sup>9</sup>.

---

<sup>1</sup> Молчанова К., Лупаренко С. Жорстоке поводження з тваринами та відповідальність за це правопорушення. *Актуальні проблеми приватного та публічного права* : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, 28 березня 2025 року / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Україна. Видавництво: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2025. С. 347-349.

<sup>2</sup> Синоверська Т. І. Міжнародне та національне законодавство у сфері захисту тварин від жорстокого поводження. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1. С. 257-262.

<sup>3</sup> Приймаченко Д. В. Деякі правові засади захисту тварин від жорстокого поводження з тваринами: компаративний аналіз. *Правова позиція*. 2025. № 1 (46). С. 62-66. DOI 10.32782/2521-6473.2025-1.11

<sup>4</sup> Мінка Т. П. Деякі правові аспекти захисту тварин від жорстокого поводження. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 03(2). С. 175-179. DOI 10.24144/2788-6018.2025.03.2.29.

<sup>5</sup> Кірик А. Ю., Данілова А. В. Юридична відповідальність за жорстоке поводження з тваринами: практика ЄС і України. *Economics. Finances. Law*. 2023. № 7. С. 96-100. DOI: 10.37634/efp.2023.7.20

<sup>6</sup> Майстро Д. М. Відповідальність за кримінальне правопорушення «жорстоке поводження з тваринами» (ст. 299 КК України): розгляд судової практики. *Юридичний вісник*. 2021. № 3 (60). С. 173-182. DOI: 10.18372/2307-9061.60.15972

<sup>7</sup> Лютіков П. С. Доктринальний аналіз адміністративно-правових досліджень проблематики адміністративної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2025. № 16. DOI 10.54929/2786-5746-2025-16-01-05

<sup>8</sup> Берегеля І. М. Адміністративно-правовий захист тварин від жорстокого поводження: автореф. дис.... канд. юрид. наук. Одеса, 2018.

<sup>9</sup> Юшков М. М. Міжнародно-правові стандарти захисту тварин від жорстокого поводження. *Наше право*. 2022. № 4. С. 137-142. DOI: 10.32782/NP.2022.4.21.

Юшков М. М. Щодо змісту поняття адміністративної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами. *Право.ua*. 2022. № 4. С. 69-74. DOI: 10.32782/LAW.UA.2022.4.9.

Системно підходить до аналізу суб'єктного складу адміністративного захисту тварин В. Турська<sup>10</sup>, яка, окрім нормативного аналізу, запропонувала бачення взаємодії державних інституцій із громадськістю. Авторка наголошує на потребі гармонізації українського законодавства з міжнародними зобов'язаннями, однак ототожнення кримінальної відповідальності як єдино доцільної форми реагування на випадки жорстокості виглядає надто категоричним. Аналогічно, Н. Бондаренко у своєму компаративному дослідженні, порівнюючи вітчизняне законодавство з нормами країн СНД<sup>11</sup>. Окремо варто згадати роботи Д. Приймаченка, у яких автор приділяє увагу аналізу складу злочину, передбаченого ст. 299 Кримінального кодексу України, та комплексному аналізу правових актів, що регламентують захист тварин від насильства<sup>12</sup>.

Аспекти доведення жорстокості та специфіки доказування фактів такого поведіння отримали розвиток у працях І. Яценка<sup>13</sup>, В. Козачка<sup>14</sup>, С. Запари, А. Захар'єва<sup>15</sup>, Ю. Федика та І. Бесаги<sup>16</sup>, де

---

Юшков М. М. Адміністративно-правові основи жорстокого поведіння з тваринами. *Закон. Держава. Технології*. 2022. № 3. С. 47-52. DOI: 10.32782/LST/2022-3-8.

Юшков М. М. Співвідношення кримінальної та адміністративної відповідальності за жорстоке поведіння з тваринами. *Право.ua*. 2023. № 3. С. 33-38. DOI: 10.32782/LAW.UA.2023.3.5.

Бондаренко Н. С. Адміністративна відповідальність за жорстоке поведіння з тваринами : автореф. дис.... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2016.

<sup>10</sup> Турська В. О. Адміністративно-правовий захист тварин від жорстокого поведіння: автореф. дис.... канд. юрид. наук. Одеса, 2016.

<sup>11</sup> Бондаренко Н. С. Адміністративна відповідальність за жорстоке поведіння з тваринами : автореф. дис.... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2016.

<sup>12</sup> Приймаченко Д. В. Деякі правові засади захисту тварин від жорстокого поведіння з тваринами: компаративний аналіз. *Правова позиція*. 2025. № 1 (46). С. 62-66. DOI 10.32782/2521-6473.2025-1.11

<sup>13</sup> Судово-ветеринарна експертиза та оціночні критерії смертельних вогнепальних поранень тварин (із експертної практики) / І. В. Яценко та ін. *Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини*. 2015. № 30(2). С. 325-346.

Методика судово-ветеринарного дослідження тварин з метою встановлення їх каліцтва / І. В. Яценко, О. І. Парилівський. Харків : ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2022. 50 с.

<sup>14</sup> Яценко, І. В., Козачок, В. В. Судово-ветеринарна експертиза та оцінка втрати репродуктивної здатності тварин і переривання вагітності внаслідок ушкодження гострими й тупими предметами. *Scientific Progress & Innovations*. 2025. № 28(1), 193-206. DOI: 10.31210/spi2025.28.01.30

<sup>15</sup> Яценко І. В., Запара С. І., Захар'єв А. В. Сучасний стан і перспективи розвитку судово-ветеринарної експертизи в Україні (оглядова стаття). *Судова ветеринарна експертиза*, 18. 2018. С. 568-575.

<sup>16</sup> Федик Ю., Бесага І. Доказове значення висновку фахівця у галузі ветеринарної медицини у судовому процесі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2023. № 77. Том 2. С. 258-263. DOI: 10.24144/2307-3322.2023.77.2.44

зроблено наголос на медичному і правовому забезпеченні виявлення та фіксації випадків жорстокого поводження з тваринами.

Таким чином, попри наявність низки концептуально цінних і доктринально вагомих напрацювань, сучасний стан дослідження адміністративно-правового захисту тварин виявляє потребу в розширенні емпіричної бази, зокрема шляхом здійснення аналізу сучасного стану правозастосування. Особливо актуальним постає вивчення судової практики з метою виявлення усталених підходів, способів правової кваліфікації та інтерпретації складів адміністративних проступків, що стосуються жорстокого поводження з тваринами.

## **2. Нормативно-правове регулювання відповідальності за жорстоке поводження з тваринами**

У міжнародному праві вже тривалий час функціонує низка нормативно-правових актів, що закріплюють принципи етичного ставлення до тварин та регламентують поводження з ними в різних сферах людської діяльності. До таких належать, зокрема, Європейська конвенція про захист тварин, які утримуються на фермах (1976 р.), Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для експериментів та інших наукових цілей (1986 р.), а також Європейська конвенція про захист домашніх тварин (1987 р.). Ці міжнародні документи стали підґрунтям для формування відповідного законодавства у національних правопорядках європейських країн, у тому числі й України<sup>17</sup>.

Українське законодавство у сфері захисту тварин поступово розвивалося із врахуванням загальноєвропейських стандартів. У нормах національного права знайшли своє вираження як загальні засади гуманного поводження з тваринами, так і конкретні приписи, спрямовані на запобігання їх жорстокому використанню. Відповідно до чинного правового поля, охорона тварин забезпечується низкою нормативно-правових актів, серед яких чільне місце посідають Закон України «Про тваринний світ», Закон України «Про ветеринарну

---

<sup>17</sup> Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для експериментів або в інших наукових цілях від 18.03.1986 р. № 994-137 URL: [http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_137](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_137)

European Convention for the Protection of Animals kept for Farming Purposes CETS No. 087. Official site of Council of Europe. URL: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=087&CM=8&DF=23/03/2013&CL=ENG>

Council Directive 98/58/EC of 20 July 1998 concerning the protection of animals kept for farming purposes. *Official Journal of the European Communities*. 1998. L 221. Vol. 41, P. 23-27.

Про ратифікацію Європейської конвенції про захист домашніх тварин: Закон України від 18.09.2013 № 578-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 20-21. Ст. 734.

медицину», Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження», «Про благоустрій населених пунктів», Кодекс України про адміністративні правопорушення, а також Кримінальний кодекс України<sup>18</sup>.

Попри наявність відносно розгалуженої нормативної бази, чинна система правового захисту тварин не позбавлена суперечностей і структурних вад. Зокрема, актуальними залишаються питання щодо правового статусу тварин у системі публічного й приватного права. Так, відповідно до ст. 180 Цивільного кодексу України, тварини визнаються об'єктами цивільних прав, на них поширюється правовий режим речі (ст. 179 ЦК України).

Чинне законодавство України (передусім, Закони України «Про захист тварин від жорстокого поводження» та «Про благоустрій населених пунктів») визначають окремі вимоги щодо порядку виходу домашніх тварин та поводження з безпритульними тваринами, однак, застосування цих законів поставлено у залежність від діяльності влади на місцях. Так, на органи місцевого самоврядування покладений обов'язок розробити місцеві правила благоустрою для врегулювання порядку та визначення місць виходу домашніх тварин. Однак, з моменту набрання чинності закону «Про благоустрій населених пунктів» у 2005 році, правила благоустрою розроблені лише у найбільших містах, а питання виходу тварин та поводження з безпритульними тваринами практично не вирішені.

### **3. Класифікація складів правопорушень Кодексу України про адміністративні правопорушення, у яких згадується тварина як предмет чи знаряддя посягання**

Протиправне жорстоке поводження з тваринами передбачає можливість притягнення особи до юридичної відповідальності. Залежно від характеру та ступеня суспільної небезпечності діяння, законодавством передбачена адміністративна або кримінальна відповідальність. Адміністративно-деліктний механізм реалізується, зокрема, через приписи Кодексу України про адміністративні

---

<sup>18</sup> Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.

Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст.131.

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст.356.

Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21.02.2006 № 3447-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 27. Ст. 230.

Про благоустрій населених пунктів: Закон України від 06.09.2005 № 2807-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 49. Ст. 517.

правопорушення, тоді як за більш тяжкі форми насильства над тваринами передбачена кримінальна відповідальність згідно зі статтями Кримінального кодексу України.

Чинний КУпАП містить значну кількість складів правопорушень, пов'язаних з тваринами. Систематизація таких може бути здійснена за кількома ключовими критеріями: за об'єктом правової охорони (громадський порядок, власність, природа тощо), за способом посягання (активні дії, бездіяльність), за суб'єктом правопорушення (загальний чи спеціальний), а також за правовим статусом тварин (дикі, домашні, червонокнижні, тварини в колекціях тощо).

Наведена нижче авторська класифікація охоплює усі згадані у Кодексі України про адміністративні правопорушення склади правопорушень, у яких згадується тварина як предмет чи знаряддя посягання:

*І. За безпосереднім (основним / додатковим) об'єктом правової охорони:*

1) суспільні відносини у сфері охорони природи (об'єкти тваринного світу як компонент довкілля): ст. 85 КУпАП (порушення правил використання об'єктів тваринного світу); ст. 86-1, 87, 88, 88-1, 88-2 КУпАП (охорона середовища, міграційних шляхів, збереження видів); ст. 90 КУпАП (охорона рідкісних і зникаючих видів, середовища їх існування);

2) власність (ст. 50 КУпАП – право державної власності на тваринний світ);

3) благополуччя і гуманне ставлення до тварин (ст. 89 КУпАП (жорстоке поводження з тваринами) та ст. 154 КУпАП (порушення правил утримання собак і котів));

4) безпека харчових продуктів і дотримання ветеринарно-санітарних правил (ст.ст. 107, 107-1, 107-2 КУпАП (ветеринарія, племінна справа, ідентифікація, реєстрація);

5) відносини у сфері зберігання зоологічних колекцій, торгівлі і комерційного використання тварин (ст.ст. 88-1, 88-2 КУпАП (збут, утримання, використання тварин у неволі та колекціях);

6) безпека дорожнього руху (ст. 127 КУпАП – порушення ПДР погоничами тварин).

*II. За статусом тварин:*

(1) дикі тварини (ст.ст. 85, 87, 88, 88-1, 88-2 КУпАП);

(2) домашні та безпритульні тварини (ст.ст. 89, 154 КУпАП);

(3) тварини, занесені до Червоної книги або міжнародних списків (ст.ст. 88, 88-1, 90 КУпАП);

(4) сільськогосподарські (в контексті племінної справи, ідентифікації: ст. 107-1 КУпАП та ст. 107-2 КУпАП).

*III. За формою вини:*

[1] умисні порушення (наприклад, ст. 85-1 КУпАП (виготовлення заборонених знарядь) та ст. 89 КУпАП (жорстоке поводження));

[2] необережні правопорушення (наприклад, ст. 88-2 КУпАП (порушення обліку) чи ст. 107 КУпАП (недодержання ветеринарних вимог)).

*IV. За суб'єктом правопорушення:*

[1] загальний суб'єкт (наприклад, ст.ст. 85, 89, 154 КУпАП);

[2] спеціальний суб'єкт (посадові особи, власники тварин, мисливці, працівники зоопарків, перевізники. Наприклад, ст.ст. 88-2, 107-2 КУпАП)).

*V. За конструкцією складу адміністративного правопорушення:*

1) формальні склади – правопорушення, для кваліфікації яких достатньо самого факту вчинення забороненої дії чи бездіяльності, без необхідності встановлення негативного наслідку. Наприклад: ст.ст. 85, 85-1, 85-1, 86-1, 88-2, 107-1, 154 КУпАП;

2) матеріальні склади – правопорушення, склад яких передбачає не лише протиправну дію чи бездіяльність, а й обов'язкове настання певного шкідливого наслідку (наприклад, загибелі, пошкодження, фізичних страждань тварин). Наприклад, ст. 89 КУпАП (жорстоке поводження, що спричинило біль чи мучення тварини) та ст. 90 КУпАП (знищення або пошкодження середовища перебування рідкісних видів).

#### **4. Склад адміністративного правопорушення**

##### **ч. 1 та ч. 2 ст. 89 КУпАП (жорстоке поводження з тваринами)**

##### **за даними судової практики**

Нижче наведено підсумкову таблицю з розподілом результатів розгляду за всіма «1» (n = 169), де кожен «1» відповідає одноразовому рішенню суду. Відсотки розраховані від загальної кількості «1» (169):

Таблиця 1

#### **Результати проваджень у справах про жорстоке поводження з тваринами (ст. 89 КУпАП) за період з 01.01.2024 р. по 26.06.2025 р. (власна розробка авторів)**

| <b>Результат рішення</b>                                                                               | <b>n</b> | <b>% від загальної кількості (169)</b> |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|----------------------------------------|
| Притягнуто до адміністративної відповідальності                                                        | 95       | 56,2%                                  |
| Повернено на доопрацювання матеріалів до органів поліції                                               | 14       | 8,3%                                   |
| Закрито провадження:                                                                                   |          |                                        |
| – передано матеріали до органів дізнання для вирішення питання про відкриття кримінального провадження | 9        | 5,%                                    |
| – відсутність складу (недостатньо доказів)                                                             | 31       | 18,3 %                                 |
| – відсутність складу (невідповідність факту протоколу диспозиції статті 89 КУпАП)                      | 9        | 5,3%                                   |
| – закінчення строку накладення стягнення                                                               | 11       | 6,5%                                   |

Аналіз судових постанов у справах про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 89 КУпАП, за період з 01.01.2024 р., свідчить про наявність усталеної судової практики у кваліфікації правопорушень, пов'язаних із жорстоким поводженням з тваринами. Із загальної кількості проаналізованих рішень ( $n = 169$ ) у більш ніж половині випадків (56,2%,  $n = 95$ ) особи були визнані винними у вчиненні правопорушення та піддані адміністративному стягненню, що засвідчує здебільшого формальну відповідність встановлених обставин диспозиції статті 89 КУпАП. Натомість у 43,8% випадків провадження не завершувалося накладенням адміністративного стягнення. Зокрема, у 8,3% ( $n = 14$ ) матеріали поверталися до органів поліції для доопрацювання. У 5,3% ( $n = 9$ ) випадків суди передавали матеріали до органів дізнання для вирішення питання про відкриття кримінального провадження, кваліфікуючи встановлені обставини як такі, що виходять за межі адміністративної юрисдикції. Закриття провадження за відсутністю складу адміністративного правопорушення траплялося в 23,7% рішень, однак це рішення базувалося на різних підставах: у 18,3% ( $n = 31$ ) – у зв'язку з недостатністю доказів або суперечливістю матеріалів справи, а в 5,3% ( $n = 9$ ) – через юридичну невідповідність фабули обставин диспозиції статті 89 КУпАП (наприклад, відсутність посилання на факт фізичного болю / страждання, або ж на відсутність умислу на завдання шкоди). Окремо 6,5% справ ( $n = 11$ ) були припинені у зв'язку із закінченням строків притягнення до адміністративної відповідальності.

Склад адміністративного правопорушення становить цілісну юридичну конструкцію, яка включає систему обов'язкових елементів, що відображають як зовнішню характеристику протиправної поведінки, так і внутрішню мотивацію правопорушника. Ці елементи об'єднуються у чотири структурні групи: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт і суб'єктивна сторона правопорушення. Відсутність хоча б одного з них виключає можливість кваліфікації діяння як адміністративного правопорушення.

Об'єкт адміністративного правопорушення – це суспільні відносини, охоронювані адміністративно-деліктними нормами, які зазнають шкоди або створення загрози заподіяння такої шкоди внаслідок вчинення протиправного діяння. У випадку розглядуваних адміністративних правопорушень у сфері поводження з тваринами, загальним родовим об'єктом є відносини у сфері охорони природи (тваринного світу), а безпосереднім – встановлений державою порядок поводження з тваринами.

Об'єктивна сторона відображає зовнішній прояв правопорушення, зокрема визначені законом діяння, їх спосіб, час, місце вчинення, а у

матеріальних складах – і шкідливі наслідки та причинний зв'язок між діями і цими наслідками. У контексті розглядуваних частин ст. 89 КУпАП, така сторона проявляється у вчиненні дій, що спричинили тваринам страждання, фізичний біль, психологічні або фізіологічні стани, які є несумісними з належним ставленням до тварини як біологічної істоти. Частина друга аналізованої статті передбачає кваліфіковані склади, а саме відповідальність за ті самі дії, вчинені стосовно двох і більше тварин, або групою осіб, або особою, яку протягом року піддано адміністративному стягненню за таке саме порушення.

Встановлення фактів тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі тварини виключає адміністративну відповідальність та повинно кваліфікуватися відповідно до положень КК України.

Аналіз судових рішень у справах про адміністративні правопорушення засвідчує, що судами до складу правопорушення, передбаченого статтею 89 КУпАП, відносяться різноманітні форми протиправної поведінки, які кваліфікуються як жорстоке поводження з тваринами.

*I. Дії, що становлять жорстоке поводження з тваринами:*

- викидання тварини з вікна або з балкона житлового будинку;
- умисне нанесення ударів по тварині (повідком, палицею, лопатою тощо);
- стрільба по тварині з пневматичної зброї;
- побиття тварини, поміщеної в мішок;
- підвішування собаки за ошийник;
- тягання тварини по землі або асфальту, зокрема супроводжуване штовханням;
- кидання тварини в предмети або об підлогу;
- залишення на території з іншими агресивними тваринами;
- поміщення тварини у непридатному для постійного чи тимчасового перебування приміщення;
- порушення правил виходу (наприклад, занадто короткий повідок, нечасті виходи);
- залишення безпорадної тварини напризволяще (в кооперативі, дачі, на вулиці тощо);

*II. Бездіяльність, яка призвела до настання шкідливих наслідків:*

- неналежне утримання, невжиття заходів щодо ізоляції тварин від небезпечних умов середовища чи інших тварин (наприклад, утримання худоби на відкритій території в умовах морозу, снігопаду, без доступу до укриття);
- відсутність належної ветеринарної допомоги при наявності ознак хвороби або фізичних страждань;

- утримання тварин (собак, котів, кролів, птахів, кіз, великої рогатої худоби тощо) без належного забезпечення водою чи їжею;
- порушення санітарних умов: антисанітарія, сморід, перебування у фекаліях, смітті.

Ознайомлення з окремими судовими постановами свідчить про те, що за певних обставин діяння, які спочатку кваліфікувалися як адміністративні правопорушення за статтею 89 КУпАП, у процесі розгляду справи визнаються такими, що містять ознаки кримінального правопорушення, передбаченого статтею 299 Кримінального кодексу України. Зокрема, йдеться про випадки, коли умови утримання тварин є настільки неприйнятними (відсутність їжі, води, належного приміщення), що це спричиняє тваринам фізичний біль і страждання, або коли встановлено факти заподіяння тілесних ушкоджень у результаті активних дій (наприклад, постріл у тварину). У таких ситуаціях суди визнають наявність у діях особи ознак складу злочину, передбаченого частиною першою або третьою статті 299 КК України, що обумовлює необхідність передання матеріалів для реагування в межах кримінального провадження<sup>19</sup>.

Однак бувають і протилежні ситуації, коли жорстоке поводження має наслідком тілесні ушкодження, каліцтво чи загибель тварини, однак визнається адміністративним правопорушенням<sup>20</sup>.

Найбільш складним для кваліфікації однак є ті випадки, коли правопорушення вчиняється у спосіб, який за звичай призводить до настання серйозних негативних наслідків. Втім, відсутність необхідних доказів (наприклад, медичних довідок чи результатів експертиз) та / або ж невадє формулювання фабули протоколу про адміністративне правопорушення унеможливають перекваліфікацію діяння у кримінальне правопорушення. Наприклад, спроба утоплення, що не призвело до смерті тварини<sup>21</sup>, викидання зі значної висоти, що не призвело до фізичної шкоди через збіг обставин<sup>22</sup>, утримання в умовах,

---

<sup>19</sup> Постанова Олександрівського районного суду Донецької області у справі від 28 лютого 2025 року № 933/128/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125501771>

Постанова Вінницького міського суду Вінницької області у справі від 06 листопада 2024 року № 127/35289/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122884853>

<sup>20</sup> Постанова Чорнобаївського районного суду Черкаської області від 08 травня 2025 року № 709/635/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127216600>

Постанова Сквирського районного суду Київської області у справі від 27 травня 2024 року № 376/1232/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119827407>

Постанова Бориспільського міськрайонного суду Київської області у справі від 16 серпня 2024 року № 359/7391/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122056004>

<sup>21</sup> Постанова Тальнівського районного суду Черкаської області у справі від 31 липня 2024 року № 704/794/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120767311>

<sup>22</sup> Постанова Дніпровського районного суду м. Запоріжжя у справі від 16 червня 2025 року № 334/4507/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128243615>

що напряду загрожують життю та здоров'ю (утримування птаха у клітці при 30 градусній спеці)<sup>23</sup>, стрільба по тварині з пневматичної рушниці, із завданням їй побоїв<sup>24</sup> тощо.

Щодо фабул протоколів, то невдалими можна вважати наступні формулювання: «що могло призвести до тяжких наслідків»<sup>25</sup>, «внаслідок чого було травмовано тварину»<sup>26</sup>, «вчинив утоплення тварини, чим завдав їй фізичного болю та страждань»<sup>27</sup>, «стріляв по тварині з пневматичної рушниці, завдавши їй побоїв, що завдало фізичного болю»<sup>28</sup>.

Формулювання фабул адміністративних протоколів, що трапляються у судовій практиці, нерідко ускладнюють встановлення суті вчиненого діяння, оскільки або виходять за межі диспозиції статті 89 КУпАП, або не містять істотних відомостей, необхідних для з'ясування об'єктивної сторони правопорушення. З огляду на те, що диспозиція статті 89 КУпАП має матеріальний характер, у змісті протоколу обов'язково повинно бути зазначено про наслідки протиправної поведінки для тварини – зокрема, наявність ознак знущання, що спричинило фізичний біль, страждання, мучення, або залишення тварини напризволяще, а також інші порушення правил утримання чи поводження з нею. У випадках, коли такі наслідки не зазначені, а також відсутні належні докази (зокрема, ветеринарні документи чи експертні висновки, що підтверджують стан тварини), суд позбавлений можливості здійснити повноцінний та обґрунтований розгляд справи. Вказане відповідає також тій ситуації, коли представники правоохоронних органів у протоколах використовують медичні / юридичні терміни, які не мають відношення до розглядуваного складу правопорушення.

Суб'єкт адміністративного правопорушення – це фізична, осудна особа, яка досягла шістнадцятирічного віку та здатна усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними. У контексті адміністративних деліктів у сфері поводження з тваринами, суб'єкт часто набуває

---

<sup>23</sup> Постанова Приморського районного суду м. Одеси у справі від 23 липня 2024 року № 522/11522/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120557465>

<sup>24</sup> Постанова Устинівського районного суду Кіровоградської області у справі від 18 лютого 2025 року №403/10/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125243428>

<sup>25</sup> Постанова Глибочького районного суду Чернівецької області у справі від 20 березня 2025 року № 715/619/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125976312>

<sup>26</sup> Постанова Підволочиського районного суду Тернопільської області у справі від 30 липня 2024 року № 604/1085/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120687162>

<sup>27</sup> Постанова Тальнівського районного суду Черкаської області у справі від 31 липня 2024 року №704/794/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120767311>

<sup>28</sup> Постанова Устинівського районного суду Кіровоградської області у справі від 18 лютого 2025 року №403/10/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125243428>

додаткових ознак, пов'язаних із статусом власника тварини або особи, відповідальної за її утримання, що обумовлює наявність у нього спеціальних обов'язків у сфері догляду, ветеринарного забезпечення, утримання тощо.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається формою вини, тобто психічним ставленням особи до вчиненого діяння та його наслідків. Законодавство закріплює дві основні форми вини – умисел і необережність. У випадку з ст. 89 КУпАП, застосування адміністративної відповідальності можливе як в одній, так і в іншій формі. Вказане не впливає на кваліфікацію<sup>29</sup>. Втім, в окремих судових рішеннях можна зустріти підхід, який полягає в тому, що вказане правопорушення може бути вчинено лише умисно, оскільки йдеться про активну поведінку, яка за своєю суттю не може бути результатом недбалості (наприклад, знущання або залишення тварини напризволяще). Зміст суб'єктивної сторони розкривається через інтелектуальні (усвідомлення, передбачення) та вольові (бажання, свідоме допущення) компоненти психіки правопорушника<sup>30</sup>.

## ВИСНОВКИ

Нормативно-правове регулювання у сфері захисту тварин від жорстокого поводження в Україні сформовано під впливом міжнародно-правових стандартів, зокрема європейських конвенцій, і включає низку актів, які закріплюють принципи гуманного ставлення до тварин та передбачають відповідальність за їх порушення. Українське законодавство демонструє поступове вдосконалення в напрямі гармонізації з європейськими підходами, однак залишається фрагментарним і потребує системної узгодженості, особливо у питанні визначення правового статусу тварини як об'єкта права та як біологічної істоти. Вказане особливо актуально в контексті деліктного законодавства при кваліфікації діянь фізичних осіб як таких, що є жорстокими по відношенню до тварин.

Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» конкретизує розуміння жорстокого поводження, визначаючи його як дії, що завдають фізичних страждань тварині, а також ті, що вчинені з хуліганських або корисливих мотивів, зокрема нацькування, побої, примушування до надмірних навантажень, залишення без догляду тощо. Зазначений Закон містить також принципи поводження з тваринами, що становлять підґрунтя для визначення змісту як

---

<sup>29</sup> Постанова Олександрівського районного суду міста Запоріжжя у справі від 16 червня 2025 року № 331/3364/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128299295>

<sup>30</sup> Постанова Устинівського районного суду Кіровоградської області у справі від 18 лютого 2025 року №403/10/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125243428>

правопорушення, так і його правових наслідків. Враховуючи їх, адміністративна відповідальність у сфері захисту тварин має не лише каральний, а й превентивний характер, орієнтований на недопущення подібних діянь у майбутньому. Кодекс України про адміністративні правопорушення містить численні склади правопорушень, у яких тварини виступають предметом або знаряддям посягання. Їх класифікація можлива за об'єктом охорони, статусом тварини, формою вини, суб'єктом правопорушення та конструкцією складу.

Судова практика засвідчує, що близько половини проваджень за статтею 89 КУпАП завершуються накладенням адміністративного стягнення, проте у значній кількості випадків виявляються недоліки у фабулах протоколів та відсутність доказів, що унеможливує притягнення до відповідальності. Встановлено тенденцію до перекваліфікації окремих діянь із адміністративних правопорушень у кримінальні правопорушення, передбачені ст. 299 КК України, що свідчить про необхідність ретельної оцінки фактичних обставин справи та обґрунтованого юридичного аналізу під час досудової підготовки матеріалів.

Втім, ефективність правозастосування у сфері захисту тварин значною мірою залежить від якісного документування фактів правопорушень, дотримання вимог до змісту протоколів, а також наявності належної доказової бази, яка підтверджує об'єктивні ознаки складу правопорушення.

## **АНОТАЦІЯ**

У статті досліджено нормативно-правове регулювання відповідальності за жорстоке поводження з тваринами крізь призму як міжнародно-правових стандартів, так і положень національного законодавства України. Окреслено основні напрями розвитку правового поля у цій сфері, зокрема шляхом гармонізації із європейськими підходами до захисту тварин. Увагу зосереджено на аналізі адміністративно-деліктного механізму захисту, передбаченого Кодексом України про адміністративні правопорушення, та на типологізації складів адміністративних правопорушень, у яких тварина виступає предметом чи знаряддям посягання. Проаналізовано судову практику застосування статті 89 КУпАП, за результатами чого встановлено наявність сталих підходів до кваліфікації діянь, водночас виокремлено типові помилки у формулюванні фабул протоколів та проблеми доказування. Обґрунтовано відсутність уніфікованого стандарту правозастосування у справах про жорстоке поводження з тваринами, а також продемонстровано ризики довільної кваліфікації діянь у межах адміністративної чи кримінальної відповідальності. У

статті надано пропозиції щодо вдосконалення практики документального оформлення правопорушень та уточнення законодавчих положень для посилення гарантій захисту тварин.

### ЛІТЕРАТУРА:

1. Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для експериментів або в інших наукових цілях від 18.03.1986 р. № 994-137 URL: [http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_137](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_137)

2. European Convention for the Protection of Animals kept for Farming Purposes CETS No.: 087. Official site of Council of Europe. URL: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=087&CM=8&DF=23/03/2013&CL=ENG>

3. Council Directive 98/58/EC of 20 July 1998 concerning the protection of animals kept for farming purposes. *Official Journal of the European Communities*. 1998. L 221. Vol. 41, P. 23-27.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.

5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст.131.

6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.

7. Про благоустрій населених пунктів: Закон України від 06.09.2005 № 2807-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 49. Ст. 517.

8. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21.02.2006 № 3447-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 27. Ст.230.

9. Про ратифікацію Європейської конвенції про захист домашніх тварин: Закон України від 18.09.2013 № 578-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 20-21. Ст. 734.

10. Берегеля І. М. Адміністративно-правовий захист тварин від жорстокого поводження : автореф. дис.... канд. юрид. наук. Одеса, 2018.

11. Бондаренко Н. С. Адміністративна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами : автореф. дис.... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2016.

12. Кірик А. Ю., Данілова А. В. Юридична відповідальність за жорстоке поводження з тваринами: практика ЄС і України. *Economics. Finances. Law*. 2023. № 7. С. 96-100. DOI: 10.37634/efr.2023.7.20

13. Лютиков П. С. Доктринальний аналіз адміністративно-правових досліджень проблематики адміністративної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами. *Проблеми сучасних трансформацій*.

Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2025. № 16. DOI 10.54929/2786-5746-2025-16-01-05

14. Майсто Д. М. Відповідальність за кримінальне правопорушення «жорстоке поводження з тваринами» (ст. 299 КК України): розгляд судової практики. *Юридичний вісник*. 2021. № 3 (60). С. 173-182. DOI: 10.18372/2307-9061.60.15972

15. Методика судово-ветеринарного дослідження тварин з метою встановлення їх каліцтва / І. В. Яценко, О. І. Парилівський. Харків : ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2022. 50 с.

16. Мінка Т. П. Деякі правові аспекти захисту тварин від жорстокого поводження. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 03(2). С. 175-179. DOI 10.24144/2788-6018.2025.03.2.29.

17. Молчанова К., Лупаренко С. Жорстоке поводження з тваринами та відповідальність за це правопорушення. *Актуальні проблеми приватного та публічного права* : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, 28 березня 2025 року / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Україна. Видавництво: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2025. С. 347-349.

18. Постанова Бориспільського міськрайонного суду Київської області у справі від 16 серпня 2024 року № 359/7391/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122056004>

19. Постанова Вінницького міського суду Вінницької області у справі від 06 листопада 2024 року № 127/35289/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122884853>

20. Постанова Глибочького районного суду Чернівецької області у справі від 20 березня 2025 року № 715/619/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125976312>

21. Постанова Дніпровського районного суду м. Запоріжжя у справі від 16 червня 2025 року № 334/4507/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128243615>

22. Постанова Олександрівського районного суду Донецької області у справі від 28 лютого 2025 року № 933/128/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125501771>

23. Постанова Олександрівського районного суду міста Запоріжжя у справі від 16 червня 2025 року № 331/3364/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128299295>

24. Постанова Підволочиського районного суду Тернопільської області у справі від 30 липня 2024 року № 604/1085/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120687162>

25. Постанова Приморського районного суду м. Одеси у справі від 23 липня 2024 року № 522/11522/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120557465>

26. Постанова Сквирського районного суду Київської області у справі від 27 травня 2024 року № 376/1232/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119827407>

27. Постанова Тальнівського районного суду Черкаської області у справі від 31 липня 2024 року №704/794/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120767311>

28. Постанова Тальнівського районного суду Черкаської області у справі від 31 липня 2024 року №704/794/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120767311>

29. Постанова Устинівського районного суду Кіровоградської області у справі від 18 лютого 2025 року №403/10/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125243428>

30. Постанова Устинівського районного суду Кіровоградської області у справі від 18 лютого 2025 року №403/10/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125243428>

31. Постанова Чорнобаївського районного суду Черкаської області від 08 травня 2025 року № 709/635/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127216600>

32. Приймаченко Д. В. Деякі правові засади захисту тварин від жорстокого поводження з тваринами: компаративний аналіз. *Правова позиція*. 2025. № 1 (46). С. 62-66. DOI 10.32782/2521-6473.2025-1.11.

33. Синоверська Т. І. Міжнародне та національне законодавство у сфері захисту тварин від жорстокого поводження. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1. С. 257-262.

34. Судово-ветеринарна експертиза та оціночні критерії смертельних вогнепальних поранень тварин (із експертної практики) / І. В. Яценко та ін. *Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини*. 2015. № 30(2). С. 325-346.

35. Турська В. О. Адміністративно-правовий захист тварин від жорстокого поводження : автореф. дис.... канд. юрид. наук. Одеса, 2016.

36. Федик Ю., Бесага І. Доказове значення висновку фахівця у галузі ветеринарної медицини у судовому процесі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2023. № 77. Том 2. С. 258-263. DOI: 10.24144/2307-3322.2023.77.2.44

37. Юшков М. М. Адміністративно-правові основи жорстокого поводження з тваринами. *Закон. Держава. Технології*. 2022. № 3. С. 47-52. DOI: 10.32782/LST/2022-3-8.

38. Юшков М. М. Міжнародно-правові стандарти захисту тварин від жорстокого поводження. *Наше право*. 2022. № 4. С. 137-142. DOI: 10.32782/NP.2022.4.21.

39. Юшков М. М. Співвідношення кримінальної та адміністративної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами. *Право.ua*. 2023. № 3. С. 33-38. DOI: 10.32782/LAW.UA.2023.3.5.

40. Юшков М. М. Щодо змісту поняття адміністративної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами. *Право.ua*. 2022. № 4. С. 69-74. DOI: 10.32782/LAW.UA.2022.4.9.

41. Яценко І. В., Запара С. І., Захар'єв А. В. Сучасний стан і перспективи розвитку судово-ветеринарної експертизи в Україні (оглядова стаття). *Судова ветеринарна експертиза*, 18. 2018. С. 568-575.

42. Яценко, І. В., Козачок, В. В. Судово-ветеринарна експертиза та оцінка втрати репродуктивної здатності тварин і переривання вагітності внаслідок ушкодження гострими й тупими предметами. *Scientific Progress & Innovations*. 2025. № 28(1), 193-206. DOI: 10.31210/spi2025.28.01.30

**Information about the authors:**

**Besaha Iryna Vasylivna,**

PhD in Law,

Associate Professor at the Department of Administrative Law  
and Police Activity

Educational and Scientific Institute for Training Specialists for Criminal  
Police Units

Lviv State University of Internal Affairs  
26, Horodotska str., Lviv, 79007, Ukraine

**Kostovska Kateryna Mykolaivna,**

PhD in Law,

Associate Professor of the Department of Administrative Law  
and Police Activity

Educational and Scientific Institute for Training Specialists for Criminal  
Police Units Lviv State University of Internal Affairs  
26, Horodotska str., Lviv, 79007, Ukraine

**Fedyk Yuriy Yaroslavovych,**

PhD in Veterinary Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Normal and Pathological  
Morphology and Forensic Veterinary Medicine

Stepan Gzhytskyi National University of  
Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv  
50, Pekarska Str., Lviv, 79010, Ukraine